

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ในลักษณะของการศึกษาสำรวจ (Survey Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและที่ควรจะเป็น รวมถึงแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยศึกษาชุมชนเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 หมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจและทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้บริการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ ฝ่ายเวชศาสตร์ชุมชน ฝ่ายทันตสาธารณสุข งานกายภาพบำบัด งานแพทย์แผนไทย ในโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร จำนวน 13 คน กลุ่มที่ 2 แกนนำชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขที่ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จำนวน 85 คน กลุ่มที่ 3 สมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 หมู่บ้านและเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง จำนวน 55 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 153 คน

1.2 การสุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 หมู่บ้าน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608 – 609 อ้างถึงใน มนต์ชัย เทียนทอง 2550: 62-64) และการสุ่มอย่างง่าย จากประชากรข้างต้น จนครบจำนวนตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ได้ขนาดตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 ผู้ให้บริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 13 คน กลุ่มที่ 2 แกนนำชุมชน จำนวน 70 คนและกลุ่มที่ 3 สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 49 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 132 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

2.1 ศึกษาทบทวนเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนและการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

2.2 นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาสร้างแบบสอบถาม โดยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้ แบบสอบถาม 1 ชุด ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ให้บริการ กลุ่มแกนนำชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม และสถานภาพผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและที่ควรจะเป็น ตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน จำนวน 25 ข้อ ได้แก่

- 1) ขั้นการริเริ่มกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 4 ข้อ
- 2) ขั้นการวางแผนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ
- 3) ขั้นดำเนินการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 9 ข้อ
- 4) ขั้นรับผลประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 2 ข้อ
- 5) ขั้นประเมินผลการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ

โดยใช้ข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scales) แบ่งเป็น 5 ระดับและกำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

- 5 หมายถึง การมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง การมีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง การมีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อยที่สุดหรือไม่มีส่วนร่วมเลย

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้เข้มแข็งและยั่งยืน

3. การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมานั้น เพื่อให้มีความตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 4 ท่านและนำมาประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าเฉลี่ยระดับการประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญเท่ากับ 0.5 – 1.00 แล้วอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแบบสอบถามอีกครั้ง และเพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการใน โรงพยาบาล แกนนำชุมชนและผู้สูงอายุ เขตรับผิดชอบโรงพยาบาล จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเที่ยงด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการให้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม และกำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 หลังจากนำแบบสอบถามไปทดลองใช้และปรับปรุงแบบสอบถาม ตลอดจนแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียดในการสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล

4.2 เตรียมตัวเก็บข้อมูล โดยเตรียมบัญชีรายชื่อกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม พร้อมกำหนดหมายเลข จัดทำคู่มือการสัมภาษณ์ สำหรับเก็บข้อมูลกลุ่มผู้สูงอายุที่อ่านหนังสือไม่ได้ โดยอธิบายเพื่อทำความเข้าใจกับผู้ช่วยเก็บข้อมูลจำนวน 2 คนและฝึกการสัมภาษณ์ตามคู่มือการสัมภาษณ์

4.3 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในชุมชนด้วยตนเองระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2550 – 20 มกราคม 2551

4.3.1 ในกลุ่มผู้ให้บริการและกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้วิจัยขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแจกแบบสอบถามพร้อมอธิบายการตอบแบบสอบถาม และกำหนดเก็บแบบสอบถามคืนภายใน 2 วัน

4.3.2 กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามและอธิบายและฝึกการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจผู้ช่วยเก็บข้อมูล 2 คน โดยใช้คู่มือการสัมภาษณ์

4.4 ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ และสอบถามเพิ่มเติมกรณีไม่ครบถ้วนและตรวจสอบความเข้าใจในการตอบแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและนำไปกำหนดแนวคำถามเพิ่มเติมในการสนทนากลุ่ม ตัวแทนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 10 คน โดยดำเนินการ ดังนี้

4.5.1 ประสานงานและนัดหมายเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

4.5.2 เตรียมประเด็นคำถาม วัสดุอุปกรณ์ เทปบันทึกเสียง

4.5.3 แนะนำตนเองและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม

4.5.4 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามแนวคำถามและบันทึกผลการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) ซึ่งกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งมีลำดับขั้นการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 แบบสอบถาม

5.1.1 นำข้อมูลจากตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามมาจำแนกเป็นหมวดหมู่นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่และร้อยละ

5.1.2 นำข้อมูลจากตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและที่ควรจะเป็น ของผู้ให้บริการ แกนนำชุมชนและผู้สูงอายุ โดยนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง ตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ยตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ออกเป็นช่วงดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อยที่สุดหรือไม่มีส่วนร่วมเลย

5.1.3 นำข้อมูลจากตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและที่ควรจะเป็น สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่า ที (t-test)

5.1.4 นำข้อมูลจากตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ระหว่างผู้ให้บริการ แก่นนำชุมชน และผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe' s test) ซึ่งกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.1.5 นำข้อมูลจากตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ นำมาประมวลและแยกแยะเป็นหมวดหมู่ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

5.2 การสัมภาษณ์

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เช่นเดียวกับข้อ 5.1.1 – 5.1.5

5.3 การสนทนากลุ่ม

นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บเพิ่มเติมหลังการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อให้ผลของการวิจัยครบถ้วนสมบูรณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำมาประมวล แยกแยะเป็นหมวดหมู่ ตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน และตีความสร้างข้อสรุป วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามข้อ 5.1.5 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์